

2014

STOCKHOLMS HANDELSKAMMARES ANALYS 2014:2

ARBETSKRAFTSINVANDRINGEN ÄR AVGÖRANDE FÖR STOCKHOLMSJOB BEN

Stockholms Handelskammare

Ständig brist på kompetent arbetskraft

Stockholm är en av Västeuropas snabbast växande städer och år 2030 kommer regionen att vara den snabbast växande. För att Stockholm även fortsättningsvis ska vara konkurrenskraftigt är det viktigt att arbetsmarknaden fungerar väl. I en kunskapsintensiv region av Stockholms kaliber är bristen på kompetent arbetskraft ständigt närvarande. Sett i det ljuset är arbetskraftsinvandringen en viktig del av Stockholms läns kompetensförsörjning, särskilt vad gäller yrken inom IT-området.

För enskilda företag innebär arbetskraftsinvandringen att nyckelpersoner med specialistkompetens anställs så att företagen kan fortsätta växa och vara konkurrenskraftiga på den internationella marknaden. Alternativet till arbetskraftsinvandringen i Sverige är att jobbtillväxten sker i andra delar av världen, företrädesvis i Asien eller Nordamerika.

Arbetskraftsinvandringsreformen från december 2008 är av stor betydelse för Sveriges möjligheter att kunna konkurrera om internationell arbetskraft. Den är nödvändig för de människor som får möjlighet att komma hit och arbeta och för de företag som kan anställa medarbetare de har behov av, men inte kunnat rekrytera tidigare.

Det finns dock stort utrymme att förbättra reformen. I dag har fackförbunden rätt till yttrande i varje enskild ansökan. Det är företagen som är ansvariga för att kontakta fackförbundet och få yttrandet, men flera medlemsföretag i Stockholms Handelskammare vittnar om fackets ovilja att tillmötesgå dem. Om yttrandet saknas när ansökan kommer in till Migrationsverket tar utredningen i genomsnitt femtio gånger längre tid. Fackförbunden måste bli mer tillmötesgående mot företagen, annars måste en annan ordning införas.

Om uppgifterna i analysen

Uppgifterna i analysen är baserade på Migrationsverkets data för de fem åren (2009–2013) som reformen har varit i kraft. Det är data om beviljade tillstånd för varje år, kategoriserat i yrkesområde, yrkesgrupp, län, kommun samt medborgarskap. Beräkningarna är gjorda av Stockholms Handelskammare. Avsnitten *Handläggningstider – år 2014* och *Fackförbundens rätt till yttrande* är baserade på information från år 2014.

STOCKHOLMS LÄN HAR FLEST BEVILJADE TILLSTÅND

Under de fem åren (2009–2013) som reformen har varit i kraft har Stockholms län tagit emot 38 procent av all arbetskraftsinvandring. Det är dubbelt mycket jämfört med det län som tagit emot näst mest – Västerbottens län. Västerbottens läns andel består till över 95 procent av tillstånd för sångarbete. Med sångarbete avses i analysen tillstånden för yrkesgruppen medhjälpare inom jordbruk, trädgård, skogsbruk och fiske. I den yrkesgruppen gäller tillstånden ofta kortare tid – 92 dagar i genomsnitt under perioden 2009–2013 – och dessa brukar därför inte tas med i beräkningarna. Jämförelsevis gäller tillstånden för övrig arbetskraftsinvandring i genomsnitt 511 dagar. Räknas tillstånden för sångarbete bort har Stockholms län tagit emot 57 procent av all arbetskraftsinvandring.

Beviljade arbetstillstånd, inkl. säsongarbete 2009–2013

	2009	2010	2011	2012	2013	Totalt	Andel
Riket	13 986	13 609	14 745	16 547	15 361	74 248	100 %
Stockholms län	3 689	5 070	7 154	6 415	5 620	27 948	38 %

I riket är den enskilt största kategorin av tillstånd beviljade för thailändska medborgare, cirka 24 000 tillstånd (33 procent). I Stockholms län är det tillstånd för indiska och kinesiska medborgare som dominerar med 43 procent av alla arbetstillstånd i länet under perioden. Deras andel av alla tillstånd i riket är 23 procent.

Medborgarskap för beviljade tillstånd 2009–2013

Riket		Stockholms län	
Medborgarskap	Antal	Medborgarskap	Antal
Thailand	24 449	Indien	9 366
Indien	11 805	Kina	2 606
Kina	5 547	Syrien	1 159
Ukraina	3 078	Turkiet	1 023
Turkiet	2 711	USA	1 018
Syrien	2 179	Pakistan	858
Iran	1 823	Iran	844
Irak	1 753	Irak	759
USA	1 686	Bangladesh	733
Pakistan	1 570	Ryssland	704

KVALIFICERADE YRKESGRUPPER DOMINERAR

Var tredje tillstånd för arbetskraftsinvandring till Sverige gäller ett kvalificerat yrke. Det är tjänster som antingen kräver högskoleutbildning eller teoretisk specialistkompetens, eller är inom kategorin ledningsarbete. Räknas inte tillstånden för säsongarbete in har de kvalificerade yrkena dominerat med mer än hälften av alla tillstånd i riket under åren 2009–2013 (53 procent). Hela 62 procent av de beviljade arbetstillstånden i Stockholms län för åren 2009–2013 har gått till kvalificerade yrken.

Andelen beviljade tillstånd för kvalificerade yrkesgrupper 2009–2013

	Antal tillstånd			Andel kvalificerade yrken	
	Totalt med säsongarbete	Totalt utan säsongarbete	Varav kvalificerade yrken	Med säsongarbete	Utan säsongarbete
Riket	74 248	48 096	25 802	35 %	53 %
Stockholms län	27 948	27 590	17 217	62 %	62 %

Antalet tillstånd för kvalificerade yrkena ökade med 27 procent från 2009 till 2013 i riket. Motsvarande ökning i länet var 61 procent.

Tillstånd för kvalificerade yrken i riket 2009–2013

	2009	2010	2011	2012	2013	Totalt	Ökning 2009–2013
Riket	4 196	4 663	5 550	6 071	5 322	25 802	27 %
Stockholms län	2 457	2 946	3 694	4 167	3 953	15 163	61 %

Antalet tillstånd för dataspecialister i Stockholms län är tio gånger större än den näst största gruppen (civilingenjörer, arkitekter m.fl.).

Kvalificerade yrkesgrupper med fler än 100 beviljade tillstånd i Stockholms län 2009–2013

Yrkesgrupp	Antal
Dataspecialister	11 338
Civilingenjörer, arkitekter m.fl.	1 133
Företagsekonomer, marknadsförare och personaltjänstemän	683
Tecknare, underhållare, professionella idrottsutövare m.fl.	638
Ingenjörer och tekniker	584
Säljare, inköpare, mäklare m.fl.	450
Chefer för särskilda funktioner	420
Chefer för mindre företag och enheter	243
Grundskollärare	206
Journalister, konstnärer, skådespelare m.fl.	203
Datatekniker och dataoperatörer	157
Redovisningsekonomer, administrativa assistenter m.fl.	151

ARBETSKRAFTSINVANDRING VIKTIGAST FÖR IT-FÖRETAG

Inom många IT-yrken råder det stor brist på kompetens. Under åren 2009–2013 har också 19 procent av tillstånden i riket gällt IT-yrken (yrkesgrupperna dataspecialister samt datatekniker och dataoperatörer). I Stockholms län är motsvarande andel 41 procent. Räknar man inte in sångsarbetare, var nästan var femte tillstånd i Sverige för en indisk dataspecialist i Stockholms län.

Väntetider för tillstånd och förlängningar av beviljade tillstånd ställer till stora problem i en snabbväxande bransch med en global arbetsmarknad.

HANDLÄGGNINGSTIDER – ÅR 2014

Migrationsverket har förbättrat möjligheterna till elektroniska ansökningar. Den långsiktiga ambitionen är att standardisera arbetssättet och göra det lättare att handlägga även ofullständiga ansökningar. Detta är en bra ambition, men det finns mer att göra i dag. Framförallt bör fokus ligga på att göra det lättare för företag att göra rätt i ansökan.

Det elektroniska systemet möjliggör snabba handläggningar. Sedan årsskiftet har 7 300 ansökningar avgjorts i det elektroniska systemet, med en genomsnittlig handläggningstid på tre dagar. I dag handläggs dock inte ofullständiga ansökningar i det elektroniska systemet, utan de slussas över till en långsammare handläggningsskanal. De ansökningar som sedan årsskiftet har utretts utanför det elektroniska systemet – det vill säga de ansökningar som kom in i pappersform, och de ansökningar som skickas in via det elektroniska systemet som är ofullständiga eller kräver vidare utredning – har tagit i genomsnitt 142 dagar, eller nästan fem månader. Det är alltså en genomsnittlig handläggningstid som är nästan femtio gånger längre.

Det måste bli betydligt lättare för företag att göra rätt, då minsta misstag kan få stora konsekvenser. Därför bör Migrationsverket bli bättre på att informera om dessa konsekvenser, så att företag är extra försiktiga, och verket borde bli bättre på att informera företag om vad som krävs.

Det bör utvecklas ett förfarande där företag kan kontrollera att de har sina handlingar i ordning innan handläggningen inleds. Då skulle företag bättre kunna parera möjliga brister. Dessutom skulle Migrationsverket kunna spara handläggningsresurser. Migrationsverket bör också bli betydligt bättre på att kommunicera med företag vars ärenden handläggs. De telefontider som finns för att tala med utredare bör utökas från den timmen som gäller i dag.

FACKFÖRBUNDENS RÄTT TILL YTTRANDE

För företag i särskilt granskade branscher är den vanligaste bristen i ansökningen att det saknas handlingar som visar att företaget har goda villkor för anställda och tidigare arbetskraftsinvandrare. Detta kan till exempel bero på dålig dokumentation. För övriga företag, bland andra de som anställer kvalificerad arbetskraft, saknas det enligt Migrationsverket väldigt ofta ett fackligt yttrande. Enligt den gällande ordningen har facket rätt att yttra sig. Om det inte kan styrkas genom en blankett som undertecknas av ansvarig på berört fackförbund att facket haft möjlighet att yttra sig så blir handläggningstiden alltså femtio gånger längre.

Att många företag saknar fackligt yttrande tyder på att det finns problem med nuvarande ordning. I dag är det företagarens ansvar att kontakta fackförbundet och få blanketten undertecknad. Flera av våra medlemsföretag har uppgett att de fackförbund de kontaktat inte varit tillmötesgående. Till dessa företag har facken sagt att de inte har resurser att utreda företag som inte har kollektivavtal. Uttalandet kan tolkas på tre sätt. Facket försöker antingen förmå företaget att teckna kollektivavtal, eller så saknar de resurser att utreda, eller så försöker de försvåra för företag att ta in utländsk arbetskraft. Oavsett vilket är detta bemötande inte acceptabelt.

I nuvarande ordning har facken en särskild roll som remissinstans. Då måste det granskas från Migrationsverkets sida att facket gör det rättssäkert och rättvist. Genom att inte uttala sig ökar facken kostnaden och osäkerheten för företag, eftersom företaget i fråga då får vänta i fem månader i stället för tre dagar – oavsett hur bra villkoren för arbetstagen ser ut.

Självklart är det viktigt att arbetskraftsinvandringen sker på rättvisa villkor och att missbruk förhindras och beivras. Om facken kan stödja Migrationsverket i sin utredning är detta positivt men endast om det sker ansvarsfullt, effektivt, och med den sökandes bästa för ögonen. Om inte Migrationsverket och facket kan skapa bättre

rutiner för hur informationsutbytet kan ske ordningen ändras. Till exempel skulle seriösa företagare som tidigare tagit in arbetskraft kunna slippa söka fackligt yttrande om de på andra sätt kan visa att tidigare anställda har haft goda villkor.

En annan möjlighet är att processen kan se olika ut för olika branscher. Anledningen till att Migrationsverket inte utreder anställningsvillkoren själva är att det finns mycket komplicerade kollektivavtal, som till exempel för byggbranschen. Därför anser Migrationsverket att de inte har kompetens att utreda om villkoren är jämförbara med kollektivavtal. Man kan tänka sig att facket även i fortsättningen utreder sådana branscher, men att mindre komplicerade branscher kan skötas av Migrationsverket.

En tredje möjlighet är att berört fack får listor med ansökningar och ansökningsvillkor från Migrationsverket, snarare än att sökande företag själva måste kontakta facket. Eftersom fackförbunden har rätt att uttala sig bör det också vara fackförbundets ansvar att bevaka denna rättighet – inte företagens ansvar att bevaka det åt dem.

Ett fjärde förslag är att arbetsgivarförbund och fackförbund kommer överens om en grundnivå för löner och villkor för branscher eller yrken som ska gälla för en viss tid. Då behöver inte ansökningar som når upp till dessa nivåer granskas av facket var för sig under den period då överenskommelsen gäller.

Den nuvarande ordningen, där högkvalificerad personal kan få vänta fem månader på att få komma hit, är inte rimlig. Denna kompetens är globalt rörlig. Om det är opraktiskt att komma hit så söker den sig någon annanstans, och det förlorar Sverige på. Dessutom kan det leda till att de företag som behöver använda reformen tvekar.

HANDELSKAMMARENS FÖRSLAG

För att Sverige och Stockholm även fortsatt ska vara konkurrenskraftigt i den globala ekonomins snabba utveckling är det viktigt att vård reformen.

- Det måste bli lättare för företag att göra rätt. Migrationsverket måste bli bättre på att ge information. Det bör skapas en tjänst för att hjälpa företag att fylla i sina ansökningar. Till exempel skulle Migrationsverket kunna kontrollera att ansökningshandlingarna är i ordning utan att de utreds direkt. Då skulle företagen kunna komplettera innan ansökan går vidare till utredning. Detta skulle spara på Migrationsverkets handläggningens resurser och göra handläggningstiden mer förutsägbara för företagen.
- Nuvarande ordning, där facken har yttranderätt i samtliga ärenden, måste utvärderas. Det är viktigt att anställda får rättvisa villkor, men det måste säkerställas att prövningen sker snabbt och rättssäkert, då facket i detta fall i praktiken har ett myndighetsansvar.
- Tiderna måste bli mer förutsägbara. Om något dokument fattas eller om Migrationsverket behöver ytterligare handlingar kan det dröja länge innan det blir ett beslut – ofta mer än tre månader och i många fall ända upp till tio. I dagsläget får företagen inte veta hur länge ett besked dröjer. Det ökar risken för att de sökande tar andra arbeten.
- Det måste också bli enklare att förläsa befintliga tillstånd. Här krävs regelförenkling och bättre information.

- Det måste bli lättare att certifieras som arbetsgivare. Kraven på antalet ansökningar per år bör kunna minskas. Det bör också utredas om företag kan certifieras på andra sätt, även under första verksamhetsåret.

BILAGA: YRKESGRUPPER OCH MEDBORGARSKAP

Företagen i Stockholm är i nuläget betydligt bättre än i resten av landet på att anställa kvalificerad arbetskraft från utlandet. I Stockholms lään är över 60 procent av arbetskraftsinvandringen kvalificerad, medan motsvarande andel i övriga landet är strax över 40 procent. I Stockholm är arbetskraften också mer koncentrerad till vissa sektorer: i staden gäller fyra av fem arbetsstillstånd anställda i de tio vanligaste yrkesgrupperna. I landet är samma förhållande drygt tre av fem.

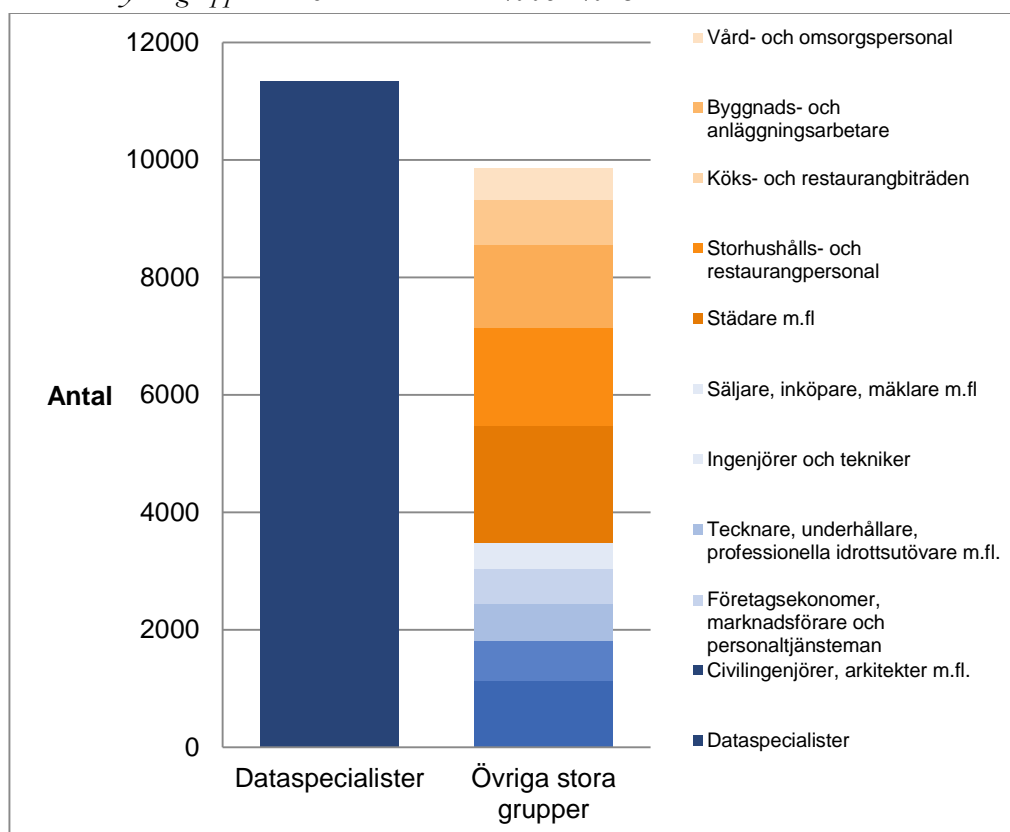
Största yrkesgrupperna i riket exkl. Stockholms lään 2009–2013 (exkl. sångsarbete)

Yrkesgrupp	Antal
Storhushålls- och restaurangpersonal	3 060
Dataspecialister	2 480
Civilingenjörer, arkitekter m.fl.	1 503
Ingenjörer och tekniker	1 234
Köks- och restaurangbiträden	1 226
Slaktare, bagare, konditorer m.fl.	958
Växtodlare inom jordbruk och trädgård	807
Tecknare, underhållare, professionella idrottsutövare m.fl.	776
Skogsbrukare	657
Vård- och omsorgspersonal	591

Största yrkesgrupperna i Stockholms lään 2009–2013 (exkl. sångsarbete)

Yrkesgrupp	Antal
Dataspecialister	11 338
Städare m.fl.	1 984
Storhushålls- och restaurangpersonal	1 679
Köks- och restaurangbiträden	1 403
Civilingenjörer, arkitekter m.fl.	1 133
Företagsekonomer, marknadsförare och personaltjänstemän	683
Byggnads- och anläggningsarbetare	777
Tecknare, underhållare, professionella idrottsutövare m.fl.	638
Ingenjörer och tekniker	584
Säljare, inköpare, mäklare m.fl.	450

De största yrkesgrupperna i Stockholms lään 2009–2013

Räknar man inte sådant som sångarbete så dominerar dataspecialisterna, särskilt de indiska. I riket är de indiska dataspecialisterna åtta gånger så många som den näst största gruppen. I länet är indiska och kinesiska dataspecialister tillsammans 18 gånger så många som den tredje största yrkesgruppen (storhushålls- och restaurangpersonal från Kina).

Tabellerna nedan visar medborgarskap för de största yrkesgrupperna, utan så säsongsarbete (som var 358 för Stockholms lään).

Största enskilda kategorierna i riket 2009–2013 (exkl. så säsongsarbete)

Medborgarskap	Yrkesgrupp	Antal
Indien	Dataspecialister	9 887
Kina	Storhushålls- och restaurangpersonal	1 213
Kina	Dataspecialister	981
Turkiet	Storhushålls- och restaurangpersonal	846
Kina	Civilingenjörer, arkitekter m.fl.	583
Turkiet	Slaktare, bagare, konditorer m.fl.	500
Indien	Civilingenjörer, arkitekter m.fl.	559
Turkiet	Köks- och restaurangbiträden	453
Kina	Ingenjörer och tekniker	446
Ryssland	Dataspecialister	433

Största enskilda kategorierna i Stockholms lään 2009–2013

Medborgarskap	Yrkesgrupp	Antal
Indien	Dataspecialister	8 808
Kina	Dataspecialister	614
Kina	Storhushålls- och restaurangpersonal	519
Kina	Civilingenjörer, arkitekter m.fl.	361
Pakistan	Dataspecialister	296
Kina	Ingenjörer och tekniker	261
Mongoliet	Städare	227
Mongoliet	Storhushålls- och restaurangpersonal	222
Ryssland	Dataspecialister	219
Egypten	Köks- och restaurangbiträden	213

Stockholms Handelskammare

STOCKHOLMS HANDELSKAMMARE

Box 160 50

103 21 Stockholm

Tfn: 08-555 100 00

www.chamber.se

ANSVARIG ANALYS:

Fredrik Sand

fredrik.sand@chamber.se

Adrian Stymne

adrian.stymne@chamber.se

ANSVARIG KOMMUNIKATION:

Andreas Åström

andreas.astrom@chamber.se

September 2014